

H = D x S

The pleasure we get (h) is calculated
by multiplying the degree of misinformation perceived (m)
by the extent to which the individual
is susceptible to taking it seriously (s).
(Alastair Clarke)

Een oude wijsheid die sommigen aan de Griekse schrijver Aristophanes toewijzen en anderen aan de Amerikaanse comédienne Carol Burnett luidt: “komedie is tragedie plus tijd.” De gedachte is dat iedere ellende die je overkomt in een later stadium, wanneer het leed is geleden en de rouw is gerouwd, kan dienen als smakelijke anekdote. Zo verschijnt iedere zomer de vermakelijk bedoelde reeks ‘de vreselijkste vakantie van [Bekende Nederlander]’ in menig krant en tijdschrift en vertellen mensen, als de breuk eenmaal geheeld is, graag over valpartij of relatiedrama.

Maar humor kan ook effectief zijn in de tragedie zelf. Het gebruik van komische elementen in een stuk dat niet als comedy bedoeld is, kan de minder grappige bedoeling van het drama beter overbrengen. Humor dient dan als suikerjasje om de bittere pil. Of denk aan begrafenissen, waarin mensen lachen tot de tranen in hun ogen staan, zonder dat het verdriet om de overledene verdwijnt of minder belangrijk is. Integendeel, we kunnen het beter verwerken.

Humor verstevigt ook de onderlinge band, ook tijdens een voorstelling tussen toeschouwers die elkaar niet kennen. In tegenstelling tot de ademloze spanning of het stille verdriet, veroorzaakt humor vaak een hoorbare reactie. En een publiek dat tegelijkertijd om hetzelfde lacht, verbindt zich. (Andersom werkt het overigens ook: iemand die lacht in een verder stille zaal, zal beschimpt en geïsoleerd worden).

Daarnaast maakt humor de toeschouwer welwillender. Begint een voorstelling direct met een flinke portie ellende, dan hebben mensen de neiging achterover te gaan zitten om de afstand tussen zichzelf en de ellende te vergroten. Ze zullen hun armen beschermend voor zich vouwen, als een schild. Ze sluiten zichzelf af. Door een grap laat je je publiek naar voren leunen, ze ontspannen hun schouders, stellen zich letterlijk open als ze een lach door hun mond laten ontsnappen. Een publiek dat je laat lachen of op zijn gemak stelt, is vatbaarder voor de rest dat nog komen gaat, zelfs voor de grootste ellende. Als je iemand eerst aait, zal hij de klap niet aan zien komen. Humor werkt als camouflage en afleidingsmanoeuvre. Dit kan ook bereikt worden met poëzie, menselijkheid of ontroering. Al ben ik van mening dat humor de werking van poëzie, menselijkheid of ontroering zal versterken.

Tot slot kan humor onze overlevingskansen verbeteren. Dat beweert althans Alastair Clarke, een wetenschapper die zich bezig houdt met de evolutietheorie. Volgens Clarke is het gedrag van de mens zeer afhankelijk van de informatie die hij ter beschikking heeft en is de nauwkeurigheid en betrouwbaarheid van die informatie van levensbelang. Toch staan wij continu bloot aan desinformatie, fouten en leugens – soms met fatale gevolgen.

In zijn theorie is humor onze beloning voor het doorzien van desinformatie. De formule die hier bij hoort is $H = D \times S$: Humor is de hoeveelheid desinformatie (D) vermenigvuldigd met de mate waarin de mens geneigd is de informatie serieus te nemen (S). Elke keer dat we lachen hebben we dus met succes een stuk desinformatie uit onze logica gefilterd. Hierdoor valt wat ongerijmd is ons op, prikkelt het onze verbazing of lachlust.

Humor is dus niet enkel tragedie plus tijd, een vorm van vermaak of verbinding, nee, humor is essentieel voor ons overleven. Wantrouw dus al te ernstige mensen, zij zijn een gevaar voor zichzelf en hun omgeving.